

نقش خیال در دیوان حافظ

شرحی آسان بر شعرهای خوابی شیراز

پژوهشی از نسیم سرخوش

۱۳۹۲

سرشناسه:	سرخوش، نسرین، ۱۳۲۷ -
عنوان قراردادی:	دیوان، برگزیده، شرح.
عنوان و نام پدیدآور:	نقش خیال در دیوان حافظ: شرحی آسان بر شعرهای خواجهی شیراز / پژوهشی از نسرین سرخوش.
مشخصات نشر:	مشهد: نشر تابران، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری:	۳۹۰ ص.
شابک:	(ISBN: 978-964-5898-33-3)
وضعیت فهرست نویسی:	فبا.
یادداشت:	کتابنامه.
یادداشت:	نمایه.
عنوان دیگر:	شرحی آسان بر شعرهای خواجهی شیراز.
موضوع:	حافظ، شمس‌الدین محمد، ۷۹۲ ق. دیوان -- نقد و تفسیر.
موضوع:	شعر فارسی -- قرن ۸ ق. -- دیوان برگزیده.
رده‌بندی کنگره:	۱۳۹۴ ن ۳۶۵ س / PIR ۴۳۵
رده‌بندی دیویی:	۸ فا ۱ / ۳۳
شماره کتابخانه ملی:	۳۹۸۱۴۳۱

نشر تابران: مشهد - باهنر ۸ پلاک ۱۷/۱ - طبقه دوم

تلفاکس: ۰۹۱۵۱۱۲۳۳۲۶ - همراه مدیر (۰۵۱) ۳۸۸۳۰۷۹۳

تلفن سفارش: ۰۹۱۲۶۰۲۶۴۵۷

نقش خیال در دیوان حافظ

(شرحی آسان بر شعرهای خواجهی شیراز)

پژوهشی از:

نسرین سرخوش

پشت جلد: محمد علی عنایتی (گرافیکا)

وزیری، ۳۹۰ صفحه، ۵۰۰ نسخه، چاپ اول، پاییز ۱۳۹۴

امور فنی و چاپ: مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد

بها: ۱۸۰۰۰۰ ریال

حق چاپ و هرگونه تکثیر و کپی برداری برای نشر تابران محفوظ است.

شابک: ۳-۳۳-۵۸۹۸-۹۶۴-۹۷۸

مرکز پخش: مشهد - انتشارات ترانه - خیابان سعدی - پاساژ مهتاب - تلفن: ۰۵۱) ۳۲۲۸۳۱۱۰

فهرست مطالب

۵	پیشگفتار
۹	غزلیات
۳۶۶	فهرست منابع و مآخذ
۳۶۷	فهرست کلمات شرح شده

پیشگفتار

ز شعر دلکش حافظ کسی شود آگاه که لطف طبع و سخن گفتن دری داند

با خواندن اشعار حافظ همیشه مردی وارسته و شاعری نازک اندیش در ذهن انسان متجلی می شود، که به اسالی و هم چون دوستی صمیمی در دل می نشیند و ساعت های تنهایی و ملال آور عمر را مطبوع و دلنشین می سازد. و گاهی هم در قالب (فال) با نصیحت های گرم و جانانه اش، به اهداف زندگی مان معنا می بخشد.

حافظ هنرمندی است که نه تنها واژه های اشعارش را با دقت انتخاب می کند، بلکه به موسیقی کلام هم توجهی خاص دارد و از آرایه های ادبی هم با ظرافت و هنرمندانه استفاده می کند. اما آن نکته ی ظریفی که حافظ را حافظ کرده این است که او، گاه در لابه لای ابیات شورانگیز و عاشقانه ی یک غزل به بیان نکات اجتماعی و اخلاقی هم

نقش خیال در دیوان حافظ

می پردازد و رندانه مشکلات جامعه را نقد می کند.
حافظ به غیر از هنر شاعری انسان آزاده ایست که رستگاری را در
کم آزاری و قناعت و پرهیز از زیاده خواهی می داند و می گوید:
من از بازوی خود دارم بسی شکر که زور مردم آزاری ندارم
فضایل اخلاقی این پیر دانا آنچنان است که در حوصله ی یک مقدمه ی
کوتاه نمی گنجد ولی به طور خلاصه باید گفت: همین افکار والا است که
ما را به شناخت بیش تر او نیازمند می کند.

آشنایی من با حافظ از دوران نوجوانی آغاز شد و این موهبت تا امروز
هم چون زلالی شیرین در روح و جانم جاریست.
آن روزها خواندن این غزلیات مرا به دنیای رمز آلود و گاه دور از
فهم می برد که آرزویم درک آن بود.

در دوران دانشگاه سعادت شاگردی دکتر نصرت الله فروهر را یافتم
و در محضر ایشان بسیار آموختم و با راهنمایی های بزرگوارانه ی ایشان
با منابع و مراجع متعدد حافظ شناسی هم آشنا شدم از جمله کتاب
بالرزش (حافظ نامه) اثر ماندگار استاد بهالدین خرمشاهی که الحق از
منابع غنی و کامل در مورد شناخت حافظ است.

بعدها، از آنجا که هر مادری بهترین ها را برای فرزندانش
می خواهد، من هم مایل بودم فرزندانم — که هر سه در علوم پایه

نقش خیال در دیوان حافظ

تحصیل کرده‌اند ... هم با اشعار آسمانی حافظ و معانی والای آن آشنا شوند ولی همواره حجم زیاد کتاب‌های مربوط به حافظ‌شناسی و ارجاعات بسیار آن مانعی بود برای برقراری ارتباط آسان. لذا بر آن شدم تا چکیده‌ای از آنچه در محضر استادان بزرگوارم آموختم و دریافته‌های خود را به صورتی ساده، جامع و خلاصه به رشته‌ی تحریر درآورم.

در این پژوهش، با وجود استفاده از منابع و مراجع مختلف، دستمایه‌ی اصلی من کتاب حافظ‌نامه‌ی استاد خرمشاهی بوده است. با این توضیحات، آنچه پیش روی شماست همان است که در ذهن داشتم و مسلماً با کاستی‌های فراوان که می‌دانم و امیدوارم که شما عزیزان با دیده‌ی اغماص به آن ننگرید.

این پژوهش با توجه به:

دیوان حافظ به تصحیح علامه محمد قزوینی و دکتر قاسم غنی.

چاپ ۱۳۲۲ تهران

کتابخانه‌ی زوار. انجام شده است.

از مجموع ۴۹۵ غزلی که در این دیوان نوشته شده، حدوداً ۲۸۵ غزل را مورد بررسی قرار داده و کوشش کردم در حد توان، شرحی ساده و آسان برای آن بنویسم.

نقش خیال در دیوان حافظ

همان طور که قبلاً هم اشاره شد، منظور اصلی در ابتدا رفع ابهام و دادن آگاهی به فرزندانم بود ولی بعد از اتمام کار از آنجا که هر معلمی تمام جوانان جامعه را فرزندان خود می داند، من هم تصمیم گرفتم حاصل این پژوهش را در اختیار جوانان میهنم قرار دهم تا شاید از این کتاب به عنوان اولین پله برای آشنایی با اشعار روح پرور حافظ استفاده کنند تا ذهن شان برای درک مطالب دیگری که توسط اساتید بزرگ و حافظ شناسان معتبر نوشته شده است آماده شود.

نسرین سرخوش

فروردین ۹۳